

Mūžīgi vien smilšu cilvēciņi

Dailes teātra Kamerzālē
30. janvārī pirmizrādi
piedzīvos bulgāru
dramaturģes Janas Dobrevas
luga "Smilšu cilvēciņi"
režisora MIHAILA GRUZDOVA
iestudējumā.

VITA KRAUJA

Ārsta uzgaidāmā telpā satiekas četras sievietes – darbuholiķe tiesnese, enerģīgas pārpilna māte, viņas klusejošā meita un mūžīgi aiznemta studente. Šķiet, ka viņām nav nekā kopīga. Bet patiesībā šajā pasaule visi esam saistīti vienotā mozaikā un, ja kāda tās daļa iztrūkst, viss sabruk kā smilšu pils. Nevaram viens bez otra, un labāk taču izjust sāpes no mīlestības nekā no naida – tā par izradi teikts teātra pieteikuma.

Ar izrādes režisoru Mihailu Gruzdovu šajā sarunā – par manipulācijām un patiesām vērtībām mūsu laikmetā.

Gana pazīstamo bulgāru dramaturģi Janu Dobrevu, ja nemaldos, iestudējat pirmo reizi mūžā?

M.Gruzdovs: – Tiesa.

Kas bija tie impulsi, kas lika kērties pie 1996. gadā sakrītītās un pēc iestudējušiem Eiropas teātors diezgan daudz balvas saņēmušās lugas?

– Tā saista ar labu un ļoti īpatnēju dramaturģiju. Vienmēr ir interesantāk šķērstināt sieviešu nekā vīriešu likteni. Sieviete vispār ir brīnumis, jo vienīgi viņa spēj laist pasauļē cilvēku. Visas četras lugas varones bezgala interesanti izstāsta savu dzīvi. Vienai mātei bijusi mauka, un sieviete tagad nezina, braukt uz viņas bērēm vai ne, jo ar savu māti nekad dzīvē nav runājusi. Studente nonākusi strupceļā, nezina, kā dzīvot, jo viņai nav ne jausmas, kā klājas mātei un tēvam, un vecāki neko nezina par savas meitas gaitām. Un vēl kādu sievieti pametis vīrietis. Cita atmestu ar roku – aizgāja, nu un? Bet šīs lugas varoneitā ir milzu traģēdija un drāma, kaut lūgā ir arī daudz komiskā. Jo tad, kad mēs pārdzīvojam, mums liekas, ka tā ir drāma, bet, notiekošo atceroties ar laika distanci, daudz kas pārvēršas komēdijā. Izrāde ir tāda kā dāmu komēdija, būvēta kā vieglā liriska klānāde, *lapanja*.

Cik lielā mērā ļaujat valu aktrisēm veidot savas varones, un cik stingrs ir režisors tvēriens?

– Man ir lieliskas aktrises, izcils ansamblis. Akvelīna Līvmane, Ieva Florence, Vita Vārpiņa, Anete Krasovska. Vienmēr bijis interesanti strādāt, kad aktieris ir līdzautors un mēs izrādi būvējam kopā. Tas ir tāpat kā radit bērnu. Labi bērni pārsvārā dzimst abpusējā mīlestībā.

Pats esat arī izrādes plastiskā risinājuma autors. Ko tas nozīmē?

– Viena lieta, kad cilvēks ir kāda sociālā lomā jeb maskā – darbavietā, uz skatuves, publiskā intervijā... Bet – kādā pirtīnā, dušīnā, pavasām cits. Tapēc arī izrādes varones

TIMURA SUBHANKULOVA PHOTO

Mihails Gruzdovs: "Īsts patriots ir nevis tas, kurš skaļi klaigā, bet kuram nav par visu nosplauties."

uz skatuves ir plānās, viegli plandošās drānās, trisošās kā šo sieviešu dvēseles. Kad Janai Dobrevali vaicāja, par ko luga, viņa atteica – par cilvēka meklējumiem atrast otru cilvēku vai Dievu, ar ko parunāties. Ja godīgi, vai nav tā, ka mums katram dzīvē ir viens, divi, varbūt trīs cilvēki, ar kuriem tā pa istam var sarunāties, izstāstīt savas bēdas, izkrātīt sirdi, dvēseli kā cīmdu izgriezt uz āru. Patiesībā mēs visi pēc kā tāda ilgojamies. Starp citu, izrādes beigās lugas varonu gaidītais dakteris tā arī neatnāk. Bet studente pa telefonu runā ar Dievu.

Dod, Dievs, mums katram atrast saprotōšu cilvēku, vēl jo vairāk šajā globālajā kapitālisma un individuālistu pasaule.

– Šajā nežēlīgajā laikmetā ne sociāli, ne valsts līmenī, ne jebkurā struktūrā dvēselei vispār vieta nav paredzēta. To var atrast tikai mākslā, mūzikā, teātri. Tapēc neticu nevienai valdībai, nevienam politiķim. Tā savā ziņā ir sliema sabiedrība jebkurā valstī. Tīcu Sekspīram, Blaumanim, Šostakovičam, Arturam Maskatam. Tīcu labai gleznai, labai filmai, labam romānam, labai grāmatai, labai rokmūzikai. Lasu tikai vienu žurnālu – "Rīgas Laiku" – un skatos tikai vienu televīzijas kanālu neatkarīgo "Dōzē" no Krievijas. Tie vismaz cēnšas nemeidot. Visi pārējie Krievijas kanāli par 99 procentiem mud, latviešu – par septiņdesmit. Vienkārši blefo. Un, ja cilvēkam nav savas vērtību sistēmas, ar faktiem, izrautiem no konteksta, viņam var *iebarot* jebko. Jo kopš padomju laikiem televīzijā rādīto un avīzēs rakstīto pārsvārā joprojām uztveram kā baltu patiesību. Bet tā sen vairs tāda nav. Viss pārvērties dzeltenā šūrā. Ja cilvēkam nav savas noturīgas vērtību sistēmas, viņš kļūst nožēlojami manipulējams. Pēc gadu desmitiem –

vēlētās "KPV.IV", es vai medmāsiņa. Kad cilvēki iegūst varu, tie nez kādēl domā, ka kļuvuši par pēdējo instanci. Bet nevar tācu salidzināt, ko dara ierēdzi un ko ārsti, kurgi. Un es zinu, kas ir labs kīrurgs un kā viņš glābj dzīvību. Vai tu, ministre, to vari? Nē? Nu tad nerunā muļķības. Diemžēl mūsu valstī cilvēku vispār neciena. Viņa dzīvi izmanto kā priekšmetu fabrikā, izlieto un izmet. Bet, kad mēs aiziesim "tur" (paskatās uz augšu. – V. K.), mēs turp dosimies pa vienam, vienātē. Un tur neviens neprasis, cik tev ordeņu, cik izrādes esi iestudējis vai tamlīdzīgi, bet cik labu darbu esi atstājis aiz sevis, cik mīlestības esi tajos ielicis. Diemžēl šodienas jauniešiem šajā sāncensības, steigas un intensitātes radīta stresa pārņemtā laikmetā dzīvot pēc šīm vērtībām kļūst vēl grūtāk.

Esat pasniedzējs Valmieras Drāmas teātra mākslinieciskās vadītājas, jūsu

bet pelnīti mīlēta. Tā ir mūsu pēdējā slavenā aktrise. Latvijā sapnot par slavu var vien bufetē iedzēris aktieris. Bet skatuves mākslinieks var būt laimīgs, ja viņam izdodas ar nospēļu lomu skatītāju zemāpziņā sēt kaut pilienu skaituma. Ja, iznākot no teātra, skatītājs palicis jūtīgāks, gaisāks. Nekur citur tādi krīteriji valsti nepastāv, vienīgi mākslā, teātri. Tapēc mākslinieki ir mazliet traki, mazliet ideālisti. Mēs ar Indru mācām, ka ikvienam aktierim jāspēj nospēlet galveno lomu. Būt nevis *masovkā*, bet galvenajā lomā. Ja nevari – mēkļē citu profesiju! Šobrid gan drīz visos teātros štātā ir trīsdesmit līdz piecdesmit aktieri, bet tikai septiņi vai astoņi var nospēlet galvenās lomas. Protams, mākslā ir svarīga veiksme. Taču – vienalga, traipījies tev slīkts vai labs, palīdošs vai vienaldzīgs režisors, tev kā aktierim jāzina sava amats. Un loma ir tikai tava atbildība. Neviena priek-

Ja cilvēkam nav savas noturīgas vērtību sistēmas, viņš kļūst nožēlojami manipulējams.

dzīvesbiedres aktrises un režisores Indras Rogas vadītajā Kultūras akadēmijas aktieru otrajā kursā. Ko viņiem mācat? Kāpēc šajā laikā vērts izvēlēties teātri?

– Nekādu slavu vai nauju teātris neenesīs. Jo – par kādu slavu Latvijā vispār var runāt? Tikt žurnālu uz vāka? Slavu var gūt Amerikā, kur Holivuda, pasaulē. Jā, savulaik mums bija viena slave na aktrise – Vija Artmane –, kura līdz ar filmām bija saistīta ar plašo Krievijas auditoriju, kur viņa tika nenormāli,

šā nevajag klanīties. Arī slīktā lugā atradīties liktenis ar nevis četrdesmit, bet simt deviņdesmit deviņu grādu svelmi. Māksla nesākas, kā vāroties ūdenim lēnā tējkannā. Māksla ir aiz emociju spriedzes robežām.

Vai Latvijas teātors pēdējā laikā esat piedzīvojis šādu katars?

– Valmieras teātrī Apalājā zālē ģeniālā rakstnieka Jurija Trifonova romānu "Apmaiņa" bija iestudējis režisors Jegors Peregudovs no Maskavas. Spēcīgi.

Kura ir jūsu sapņu aktrise?

– Man ir trīs ideālās aktrises. Spāņu aktrise Penelope Krūza, kura filmā "Mamma" ir vienkārši ģeniāla, franču aktrise Izabella Ipēra un viņas tautiete Žiljeta Binoša. Kādreiz mēģinot domāju: bet kā šo lomu nospēļētu Penelopu Krūza? Studentiem mēdu teikt – ja esi uz skatuves, domā, kāpēc man būtu jāskatās uz tevi, ja varu aiziet uz kino un redzēt, kā spēlē, piemēram, Penelope Krūza? Ambīcijām jābūt.

Laikā, kad skatītāji iet nevis uz lugu, bet režisori...

– Nē, nē. Iet uz aktieri...

Un tomēr, vai varat pateikt, kas ir jūsu skatītājs?

– Vēlētos, lai tas būtu inteliģents, jūtīgs cilvēks, kam dvēsēle prasa ko gaišu, siltu, maigu. Reiz iegāju "ARS", un pēkšni ārste pēc maksas konsultācijas man saka – es neņemšu no jums naudu, pirms nedēļas redzēju jūsu izrādi... Biju pārsteigts. Nu kas tad mūsdienās zina režisorus...

Esat no cilvēkiem, kas slimnicu vidi pieredzējis uz savas ādas. Vai piedzīvota dzives patiesība palīdz runāt mākslas patiesības valodā?

– ... Nezinu, esmu tāds mīkstais Sanktpēterburgas inteliģents. Kad man vajag izrunāties, man līdzās ir *kruta* sieva. Trīs reizes abas ar meitu mani izvilkūšas no *turienes*. Sievu un meitu ļoti milu. Laimējies. Un tas dod spēku strādat un dzīvot.

Tieši Valmieras teātri iestudējat pirmās izrādes pēc atgriešanās Latvijā. Vai tagad dodat padomus dzīvesbiedrei Indrai Rogai kā šī teātra mākslinieciskajai vadītāji?

– Nu jau viņa ir simtreiz gudrākā par mani. Visu zinu un pareizi dara. Prieks par iepriekš minēto jauno aktieri kursu. Vecgada vakaram teātrī bija sagatavojuši lielisku priekšnesumu. Viņu diplomdarba izrāde tiks iekļauta Valmieras teātra nākamās sezonas repertuārā.

Pats esat laimīgs par teātrim atdotiem gadu desmitiem?

– Tā vienārīši noticis. Bet, ja godīgi, no visām savā mūžā Pēterburgā un Latvijā iestudētām izrādēm par trešdaļu man ir kauns, un es tās nebūtu iestudējis. Bet vienārīši vēlējos strādāt. Aktieri grib spēlet, un režisori vēlas iestudēt izrādes. Tas ir viņu dzīvesveids. Prieks, kad aktieri izrādē laimīgi un viņiem gandrijums. Prieks, kad autoru izdevies atvērt... Jo, piemēram, tādi meistari kā Bulgakovs, Gogolis ātri atriebas, ja viņus "neatvēr". Bet tā gadās. Varbūt zvaigznes nesakrit, varbūt izvēlētais materiāls tev pašam līdz galam nepatīk.

Kāpēc topošās izrādes nosaukums ir "Smilšu cilvēciņi"?

– Jo tikai smilšu cilvēciņi ir mūžīgi, bet mēs visi esam mirstīgi. Tās sievietes ārsta uzgaidāmā telpā visas ir uz nāves robežas. Bet dzīv viņas pamazām atgriežas, kad vārdu pa vārdam sāk cita ar citu sarunāties, atvērt cita ciati savu dvēseli.